

МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СУДАЛГАА

Илтгэгч: Д.Энх-Отгон
/Доктор, дэд професор/

АГУУЛГА

- 1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ**
- 2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ**
- 3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ**
- 4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД**
- 5. ДҮГНЭЛТ**

СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ

Судалгааны зорилго: Монгол улсын бизнесийн орчны өнөөгийн нөхцөл байдлыг үнэлэх, бизнесийн орчныг сайжруулах боломжийг тодорхойлох

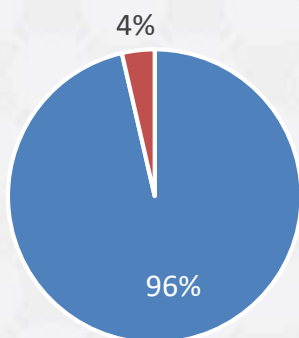
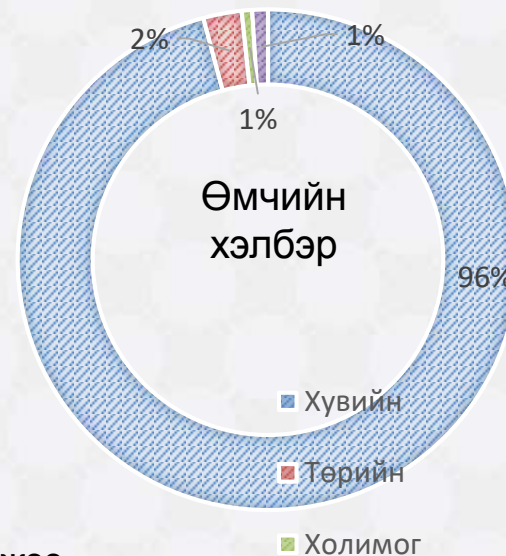
Судалгааны зорилт:

- ✓ Бизнесийн орчинд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээ хийх
- ✓ Бизнесийн орчныг сайжруулахад нэн тэргүүн хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, төрийн болон ТББ-ын үүрэг оролцоог тодорхойлох

Судалгааны арга зүй:

- Doing Business, Япон, Энэтхэг зэрэг орны бизнесийн орчны судалгаа
- Түүвэр судалгааны аргаар 21 аймаг, УБ-ын 9 дүүргийн нийт 2010 ААН (1573), боловсруулалтыг STATA, SPSS

СУДАЛГААНД ХАМРАГДАГСАД

Хөрөнгө оруулалтын хэлбэр

- Дотоодын
- Гадаадын

- Жижиг
- Дунд
- Том

АГУУЛГА

1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ
2. **БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ**
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ
4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД
5. ДҮГНЭЛТ

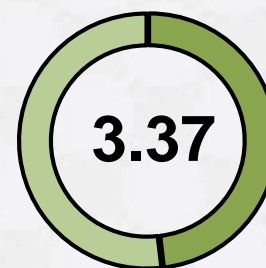
2.1. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ

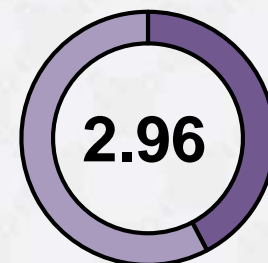
Үнэлгээний дундаж
(боломжит дээд утга 7)

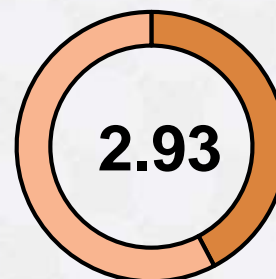
Дэд бүтэц,
технологи

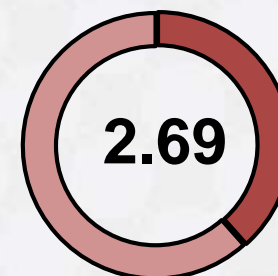
Бизнесийн
байгууллагын үйл
ажиллагаа

Эдийн засгийн
орчин

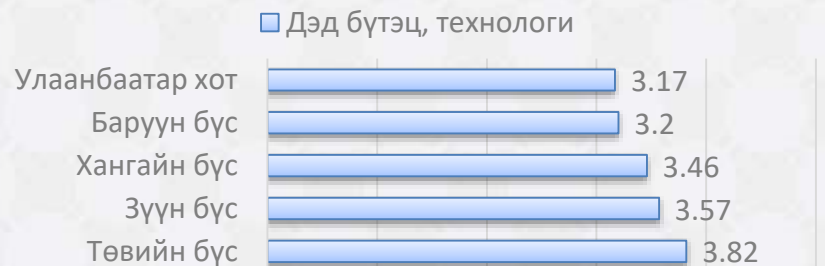
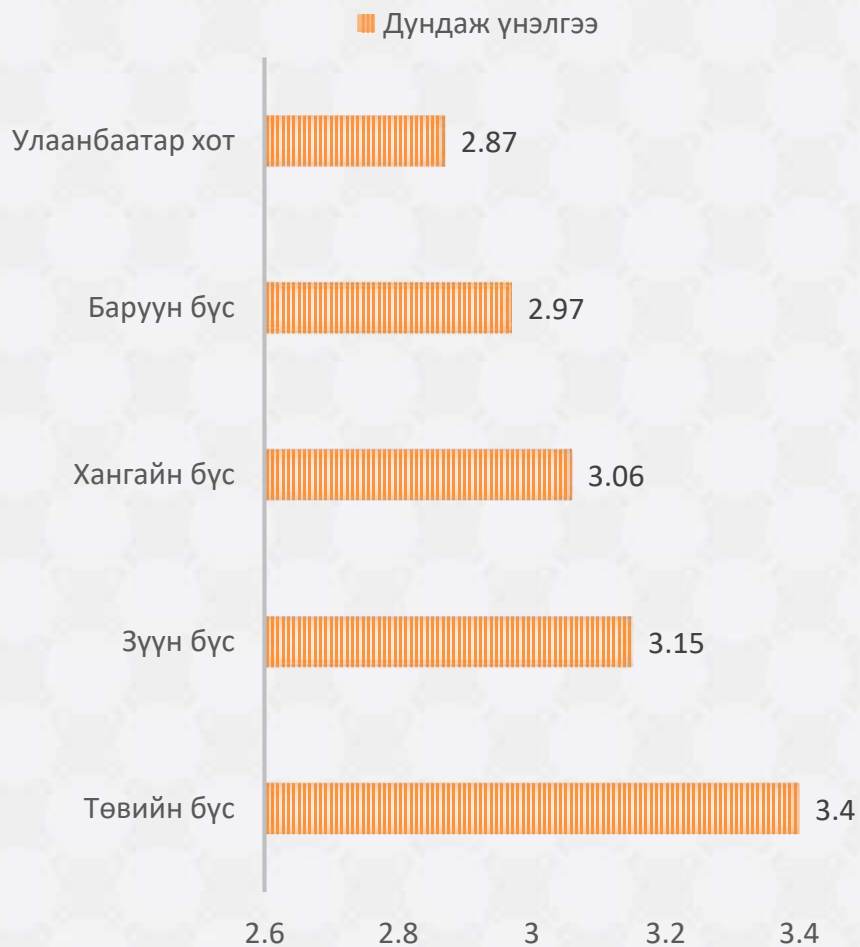

Нийгэм, соёл

Засаглал,
хууль эрх зүй

БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ- БҮСЭЭР

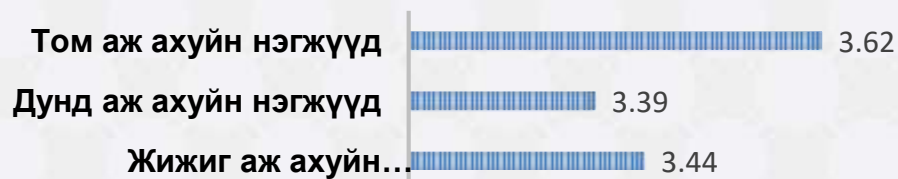

БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ- ААН ТӨРЛӨӨР

■ Нийт

■ Дэд бүтэц, технологи

■ Эдийн засаг

■ Засаглал, хууль эрх зүй

БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ- ААН ТӨРЛӨӨР

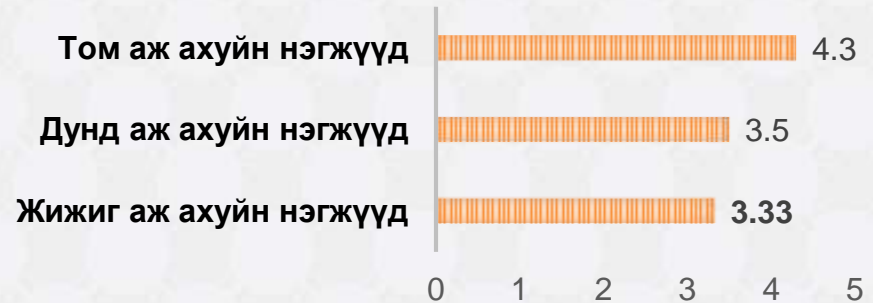
■ Нийт

■ Нийгэм, соёл

■ Бизнесийн байгууллагын үйл ажиллагаа

АГУУЛГА

1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ
2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ
4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД
5. ДҮГНЭЛТ

2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (Дэд бүтэц- технологи, дээд утга 7)

Үндсэн дэд бүтцийн үзүүлэлтүүд		Технологи, харилцаа холбооны орчны үзүүлэлтүүд	
Эрчим хүч	4.103	Интернетийн хэрэглээний боломж	4.176
Усны нөөц, хүртээмж	3.804	Шуудан харилцааны хэрэглээний боломж	4.133
Агаарын тээвэр	3.583	Патент, барааны тэмдэг эзэмшихэд хялбар байдал	3.317
Автозам	3.532	Эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллагатай хамтарч ажиллах боломж	3.202
Төмөрзам	3.53	Дэвшилтэт технологийн нэвтрүүлэлт, зохицуулалт	2.96
Бүтээгдэхүүн түгээлтийн сүлжээ	3.342	Засгийн газрын техник, технологийн тусламж, дэмжлэг	2.717
Автозамын засвар үйлчилгээ	3.185		
Шатахуун, түлшний үнэ	3.105		
Далайн гарц	2.531		
Үнэлгээний дундаж	3.43	Үнэлгээний дундаж	3.43

2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (Эдийн засаг, дээд утга 7)

Татварын орчны үнэлгээний үзүүлэлтүүд		Санхүүгийн зах зээлийн орчны үнэлгээний үзүүлэлтүүд		Хүний нөөцийн хомсдол, ажиллах хүчний үзүүлэлтүүд	
Үл хөдлөх хөрөнгийн албан татварын хувь хэмжээ	3.11	Банк, санхүүгийн үйлчилгээний төрөл	3.32	Хүний нөөц хомсдолтой эсэх	3.26
Татвар төлөлтөнд зарцуулах хугацаа	3.10	Хувь нийлүүлэгчдийн эрх	2.91	Хөдөлмөрийн харилцааны эрх зүйн зохицуулалт	3.25
Нийгмийн даатгалын шимтгэл	3.09	Зээл авахад хялбар байдал	2.81	Ажиллах хүчний мэдлэг, ур чадварын түвшин	3.24
Бусад албан татварын хувь хэмжээ	3.06	Хөрөнгийн зах зээлд оролцох боломж	2.69	Үнэлгээний дундаж	3.25
Гаалийн албан татварын хувь хэмжээ	2.97	Дотогш чиглэсэн хөрөнгө оруулалт	2.55		
Онцгой албан татварын хэмжээ	2.96	Хөрөнгө оруулалтын урамшууллын бодлого	2.38		
Татварын төрлийн тоо	2.96	Зээлийн хүүгийн хувь хэмжээ	2.31		
ХАОАТ-ын хувь хэмжээ	2.95	Мөнгөний ханшны хэлбэлзлийн бизнес дэх нөлөөлөл	2.24		
Орлогын албан татварын хувь хэмжээ	2.93	Үнэлгээний дундаж	2.65		
Татварын давхардалт	2.84				
НӨАТ-ын хувь хэмжээ	2.83				
Татварын урамшуулал	2.76				
Нийтээрээ татвар төлж буй эсэх (татварын суурь)	2.70				
Үнэлгээний дундаж	2.94				

2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (Засаглал- хууль эрх зүй, дээд утга 7)

Засгийн газрын институцийн тогтолцоог үнэлэх үзүүлэлтүүд		Бизнесийн эрх зүйн орчны үнэлгээний үзүүлэлтүүд		Засгийн газрын үйл ажиллагааны үнэлгээний үзүүлэлтүүд	
Хууль, эрх зүйн зохицуулалтын орчин	2.66	Компанийн тухай хууль	3.35	Хувь хүний аюулгүй байдал, хувийн өмч хамгаалагдсан байдал	2.815
Төр засгийн байгууллагуудын уялдаа холбоо	2.56	Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль	3.18	Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл	2.736
Төрийн бодлого, шийдвэрийн оновчтой байдал	2.56	Жижиг, дунд үйлдвэрийн тухай хууль	3.17	Засгийн газрын татаасын зохистой байдал	2.583
Бараа бүтээгдэхүүнээ экспортлох болон гадаад зах зээлд маркетинг хийхэд засгийн газрын дэмжлэгтэй эсэх	2.55	Гэмт хэрэг, аюулгүй байдал	3.14	Бизнес эрхлэх газар эзэмшихэд хялбар байдал	2.553
Төрийн бодлого, хэрэгжүүлэлтийн тогтвортой байдлын бизнес дэх нөлөөлөл	2.48	Бизнес эрхлэхтэй холбоотой бусад хууль	3.12	Төрийн үйл ажиллагаанд тавигдах хөндлөнгийн хяналт	2.514
Төрийн эдийн засгийн бодлого нь бизнесээ дэмжиж буй байдал	2.47	Шударга бус өрсөлдөөний тухай хууль	3.12	Засгийн газрын хэрэглээ нь үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмждэг эсэх	2.513
Үр ашигтай, дэмжлэг үзүүлж чадахуйц аж үйлдвэржилтийн хүчтэй засаглалтай эсэх	2.44	Бизнесээ зогсооход хялбар эсэх (дампуурлаа зарлахад)	3.11	Засгийн газрын үйл ажиллагааны ил тод байдал	2.505
Үнэлгээний дундаж	2.53	Хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах тухай хууль	3.09	Төрийн албан хаагчдын хүнд суртал	2.478
		Байгаль орчны зохицуулалт	3.08	Төрийн албан хаагчдын авилгал, хээл хахууль	2.435
		Бизнесийн маргааныг шийдвэрлэх байдал	3.04	Төрийн байгууллагуудын тендерүүд шударга явагддаг эсэх	2.383
		Хуулийг дагаж мөрдүүлэх журмуудын зүй зохистой байдал	2.95	Засгийн газрын тогтвортой байдал	2.306
		Үнэлгээний дундаж	3.12	Үнэлгээний дундаж	2.529

2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (Нийгэм соёл, дээд утга 7)

Нийгмийн хандлага үнэлгээний үзүүлэлтүүд		Хүн ам зүйн орчны үзүүлэлтүүд	
Үндэсний соёлын өв уламжлалаа дээдэлдэг эсэх	3.501	Дундаж давхаргын өсөлт	2.644
Хэрэглэгчид үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмждэг эсэх	3.255	Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал	2.552
Байгальд ээлтэй ногоон технологи нэвтрүүлэлт	3.128	Хүн амын худалдан авах чадвар	2.516
Үнэлгээний дундаж	3.29	Үнэлгээний дундаж	2.57

2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (Дотоод орчин , дээд утга 7)

Байгууллагын удирдлага, зохион байгуулалтын үзүүлэлтүүд		Байгууллагын үр ашиг, бүтээмжийн үнэлгээний үзүүлэлтүүд	
Компанийн нийгмийн хариуцлага сайн эсэх (Хүний эрх, хөдөлмөр эрхлэлт, авилга, байгаль орчин г.м)	3.628	Хөдөлмөрийн бүтээмж (Нийт борлуулалт/Хөдөлмөрийн зардал)	3.471
Ажиллагсадын мэргэжлийн үр чадварыг дээшлүүлэхэд анхаардаг эсэх (сургалтанд хамруулах, туршлага судлуулах г.м)	3.503	Нийт бүтээмж (Нийт борлуулалт/Нийт зардал)	3.426
Бизнесийн үйл ажиллагаандаа зохицсон оновчтой удирдлага, зохион байгуулалтын бүтэцтэй эсэх	3.432	Дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлдэг эсэх	3.352
Компанийн засаглал сайн эсэх (ТУЗ, ТУЗ-ын дэд хороо)	3.427	Бизнесийг хэвийн эрхлэхэд шаардлагатай санхүү банк, даатгалын үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагуудтай гэрээтэй ажилладаг эсэх	3.338
Менежментийн орчин үеийн үр чадвар эзэмшсэн байдал	3.409	Ашигт ажиллагааны түвшин (Цэвэр ашиг/Нийт борлуулалт)	3.306
ИДС, МСҮТ бусад сургалтын байгууллагатай хамтарч ажилладаг эсэх	3.182	Бизнесийг хэвийн эрхлэхэд шаардлагатай логистик (тээвэр, агуулах)- ийн үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагуудтай гэрээтэй ажилладаг эсэх	3.234
Үнэлгээний дундаж	3.43	Хөрөнгөө эргэлтэд оруулж орлого олох боломж	3.205
		Түүхий эд нийлүүлэгч болон бусад холбогдох аж үйлдвэрийн кластер бэлэн байгаа эсэх	3.199
		Үнэлгээний дундаж	3.32

АГУУЛГА

1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ
2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ
 - 3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
 - 3.2. ГАДААД ХУДАЛДААНД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД
5. ДҮГНЭЛТ

2.3. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ

Д/д	ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	ОРЧНЫ ӨӨРЧЛӨЛТИЙН КОЭФФИЦИЕНТ (ДЭЭД УТГА 5)	ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭНИЙ КОЭФФИЦИЕНТ (ДЭЭД УТГА 7)
1	Дэд бүтэц, технологи	2.94	3.43
1.1	Технологи, харилцаа холбоо	2.97	3.43
1.2	Үндсэн дэд бүтэц	2.92	3.43
2	Эдийн засгийн орчин	2.58	2.96
2.1	Хүний нөөцийн хомсдол, ажиллах хүч	2.73	2.94
2.2	Татварын орчин	2.56	2.65
2.3	Санхүүгийн зах зээл	2.44	3.25
3	Засаглал, хууль эрх зүй	2.41	2.69
3.1	Бизнесийн эрх зүйн орчин	2.65	2.53
3.2	Засгийн газрын институцийн тогтолцоо, уялдаа холбоо	2.35	3.12
3.3	Засгийн газрын үйл ажиллагаа	2.28	2.53
4	Нийгэм, соёл	2.53	2.93
4.1	Нийгмийн хандлага	2.92	3.30
4.2	Хүн ам зүй	2.15	2.57
5	Бизнесийн байгууллагын үйл ажиллагаа	2.79	3.37
5.1	Удирдлага, зохион байгуулалт	2.87	3.43
5.2	Байгууллагын үр ашиг, бүтээмж	2.70	3.32
	Нийт орчны дундаж	2.62	3.03

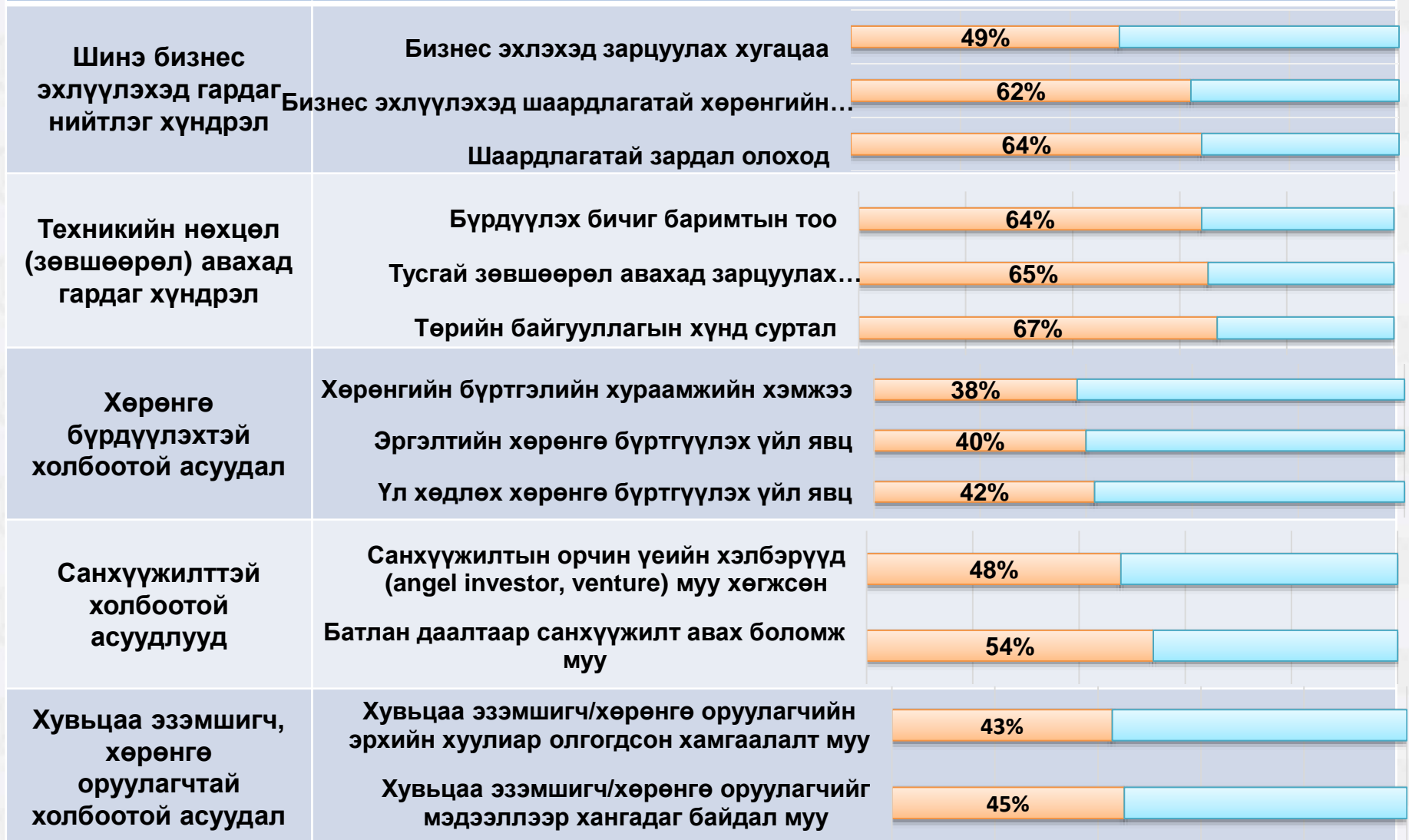

АГУУЛГА

1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ
2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
3. **ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ**
 - 3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
 - 3.2. ГАДААД ХУДАЛДААНД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД
5. ДҮГНЭЛТ

3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ

Бизнес эрхлэхэд гардаг нийтлэг хүндрэл

БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ

Бизнес эрхлэхэд гардаг нийтлэг хүндрэл

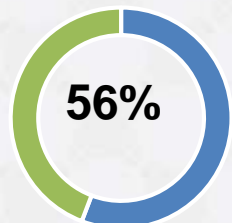

АГУУЛГА

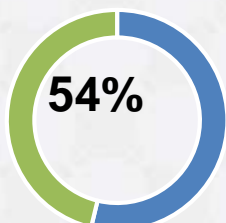
1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ
2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ
 - 3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
 - 3.2. ГАДААД ХУДАЛДААНД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД
5. ДҮГНЭЛТ

3.2. ГАДААД ХУДАЛДАА ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ МОНГОЛ УЛСЫН НУТАГ ДЭВСГЭР

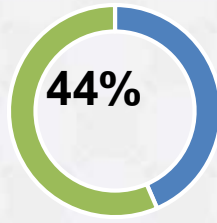
ДОТООДЫН ТЭЭВЭРЛЭЛТ

Тээвэрлэлтийн зардал

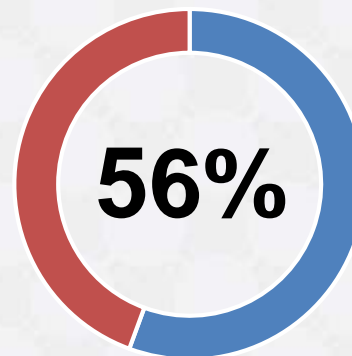

Тээвэрлэлтийн цаг хугацаа

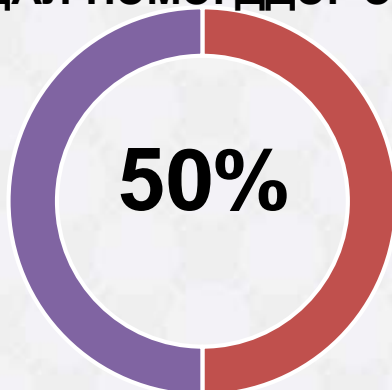

Тээврийн хэрэгслийн хүртээмж

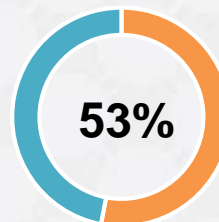
ГААЛИЙН ТАТВАР

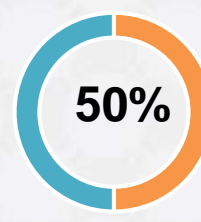
ХИЛ ГААЛЬ ДЭЭР ХУГАЦАА АЛДДАГ, ЗАРДАЛ НЭМЭГДДЭГ ЭСЭХ

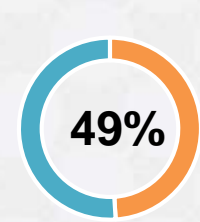
ЭКСПОРТ ИМПОРТЫН БИЧИГ БАРИМТ БҮРДҮҮЛЭХЭД ГАРДАГ ХҮНДРЭЛ

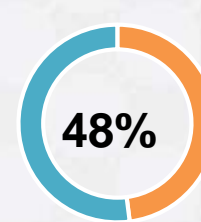
Мэргэжлийн хяналтын дүгнэлт

Импортын гарал үүслийн гэрчилгээ

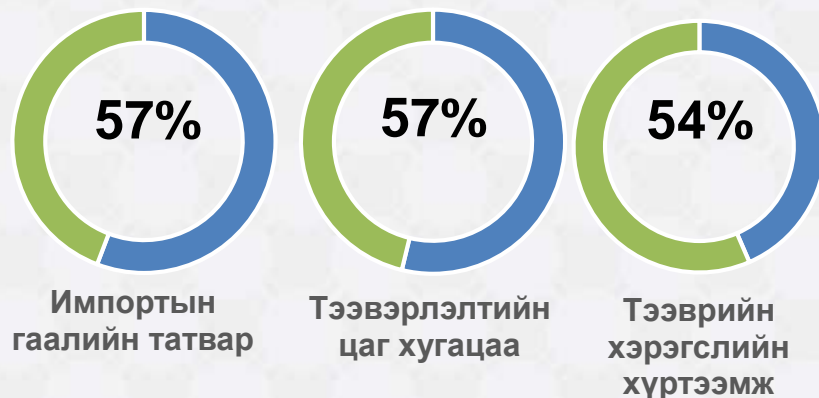
Гадаад худалдааны гэрээ

Тарифын бус хязгаарлалтад хамаарах барааны зөвшөөрөл

3.2. ГАДААД ХУДАЛДАА ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ

ГАДААД ХУДАЛДААНЫ ТҮНШ ОРНУУДЫН НУТАГ ДЭВСГЭР ДЭЭР

57%

55%

ГАДААД ХУДАЛДАА ЭРХЛЭГЧ КОМПАНИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ГАРЧ БУЙ ХҮНДРЭЛ

№	Үзүүлэлт	Хувь
1	Экспорт, импорт хийх талаар мэдээллийн олдоц	56.5
2	Чадварлаг ажиллах хүчний олдоц	54.1
3	Хөрөнгө санхүүгийн олдоц	53.6
4	Гадаад зах зээлд түншлэгч олох	53
5	Тоног төхөөрөмж, технологийн олдоц	52.9
6	Түүхий эдийн олдоц, хүрэлцээ	51.7
7	Гадаад худалдааны гэрээ байгуулах чадвар	48

АГУУЛГА

1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ
2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ
 - 3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
 - 3.2. ГАДААД ХУДАЛДААНД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
4. **БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД**
 - 4.1. **ТӨРИЙН БОЛОН ТББ-Н БИЗНЕС ДЭХ ОРОЛЦОО**
 - 4.2. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ
 - 4.3. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ НЭГДСЭН ҮНЭЛГЭЭ
5. ДҮГНЭЛТ

4.1. Төрийн болон ТББ-н бизнес дэх оролцоо

Бизнесийн дэмжлэг үзүүлдэг субъектийн оролцооны түвшин (дээд утга -4)

■ Улсын хэмжээнд

Дэмжлэг чухал эсэх (дээд утга -3)

Засгийн газар	2.49
Орон нутгийн засаг захиргаа	2.47
МҮХАҮТ	2.4
Арилжааны банк	2.4

БИЗНЕС ХӨГЖҮҮЛЭЛТ ДЭХ ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН СААД

1 хамгийн их саад болдог

1. Татварын байгууллага (2.4)
2. Мэргэжлийн хяналтын байгууллага (2.5)
3. Яам, тамгын газар (2.56)
4. Орон нутгийн засаг захиргаа/ нийслэл, дүүргийн захиргаа (2.67)
5. Гаалийн байгууллага (2.74)
6. Хил боомтын байгууллага (2.77)
7. Газрын алба (2.79)

8. Санхүүгийн зохицуулах хороо (3.03)
9. Бүртгэлийн байгууллага (3.03)
10. Стандартчилал, хэмжил зүйн газар (3.09)

5 саад болдоггүй

ТӨРИЙН БОЛОН ТББ-ААС ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН АРГА ХЭМЖЭЭ НЬ БИЗНЕСТ ДЭМЖЛЭГ БОЛСОН ЭСЭХ

5 маш сайн дэмжлэг

1. Төрийн байгууллагын нэг цэгийн үйлчилгээ (2.99)
2. Төрийн үйлчилгээний цахимжуулалт (2.98)
3. Үзэсгэлэн худалдаа (2.97)
4. Дэд бүтцийн хөгжүүлэлт (2.95)
5. Сургалт зөвлөгөө (2.93)
6. Чуулга уулзалт (2.79)
7. Татварын хөнгөлөлт (2.66)
8. НӨАТ-ын буцаан олголт (2.55)
9. Ил тод байдлын хууль (2.54)
10. Импортын гаалийн татварыг өсгөсөн нь үндэсний үйлдвэрлэлд дэмжлэг болсон (2.53)
11. Хяналтын хуудас (2.49)
12. Хөрөнгө оруулалтын урамшууллын бодлого (2.42)
13. Бондын санхүүжилт (2.27)

1 огт дэмжлэг болоогүй

АГУУЛГА

1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ
2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ
 - 3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
 - 3.2. ГАДААД ХУДАЛДААНД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД
 - 4.1. ТӨРИЙН БОЛОН ТББ-Н БИЗНЕС ДЭХ ОРОЛЦОО
 - 4.2. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ
 - 4.3. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ НЭГДСЭН ҮНЭЛГЭЭ
5. ДҮГНЭЛТ

БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХАД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Хариултын хувь	ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ
28%	Татварын дарамтыг багасгах, оновчтой бодлогоор хөнгөлөлт үзүүлэх
25.4%	Зээлийн хүүг бууруулах, зээлийн хэмжээнд уян хатан хандах, банк, санхүүгийн зээл авах процессыг хялбаршуулах, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх
23.8%	Үндэсний үйлдвэрлэгчээ дэмжих оновчтой бодлоготой байх
20.6%	Авлига хээл хахууль, хүнд суртлыг арилгах, шударга өрсөлдөөн, эдийн засгийн таатай орчинг бий болгох
20.4%	Тогтвортой, алсын хараатай залгамж холбоотой төрийн бодлого явуулах, сайдууд болон төрийн боловсон хүчнийг сонгохдоо салбарын мэдлэгтэй, мэргэжлийн хүнийг чадвараар шалгаруулж томилдог байх, төрийн байгууллагууд хоорондын уялдаа холбоог сайжруулж, шат дамжлагыг багасгах, цахимжуулах
15%	Санхүүжилтын эх үүсвэрийг (Хөрөнгийн зах зээл) нэмэгдүүлэх, гадны хөрөнгө оруулалт, олон улсын зээл санхүүжилт татах
14.4%	Ядуурлыг бууруулж, ажлын байраар хангах /Дундаж орлоготой иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх/
14.2%	Дэд бүтэц, түүний дотор орон нутгийн авто замыг сайжруулах, хот төлөвлөлтийг оновчтой хийх
13.8%	Хууль эрх зүйн тогтвортой бодлогыг хангах, хэрэгжүүлэх (засгийн газар солигдох бүр өөрчлөгдөхгүй байх) Жижиг дунд ААН-н НӨАТ, ХХОАТ, Байгууллагаас төлөх НДШ-н хувь хэмжээг бууруулж өгөх

ГАДААД ЗАХ ЗЭЭЛД ГАРАХАД ТӨРӨӨС ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ САНААЧЛАГА, АРГА ХЭМЖЭЭ

Хариултын хувь	ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ
27.4%	Үндэсний үйлдвэрлэл дэмжих, үүний дотор ЖДҮ, орон нутгийн компаниудыг дэмжих тусгайлсан бодлогыг хэрэгжүүлэх, импортын бараанаас хамгаалах
25.2%	Татвараар урамшуулах бодлогыг хэрэгжүүлэх, гаалийн татварыг бууруулах, хилийн хяналт шалтгалтыг багасгах
21.9%	Экспортын дэмжих бодлогыг хэрэгжүүлэх, үүнд барааг экспортод гаргахад шинжилгээ судалгааг үнэ төлбөргүй болгох, шаардлагатай бичиг баримтын тоог багасгах, газар тариалан, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг экспортод гаргах дэмжлэгийг үзүүлэх
20%	Гадаад харилцааг өргөжүүлэх, худалдаа бизнесийн гэрээ хэлцэл хийх /засгийн газрын оролцоотой, төрөөс батлан даах/, олон улсын хамтын ажиллагааг дэмжих , хөрш орнуудыг татваргүй болгох, татварын тарифын таатай бодлогыг хэрэгжүүлэх
19.4%	Санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх / хөнгөлөлттэй зээл, тусламж, зээлийн уян хатан бодлого/
16.4%	Яам, агентлагууд нягт уялдаатай ажиллах, ажилтнуудын чадавхийг сайжруулах /засгийн газрын бүх үе шатанд нэг л шаардлага тавих / мэдээллийг хүртээмжтэй болгох
14.7%	Бүтээгдэхүүний хөгжүүлэлт дээр дэмжлэг авах, төрөөс батлан даах, IT-Техник сайжруулах
13.2%	Хууль эрхзүйн таатай орчин бүрдүүлэх

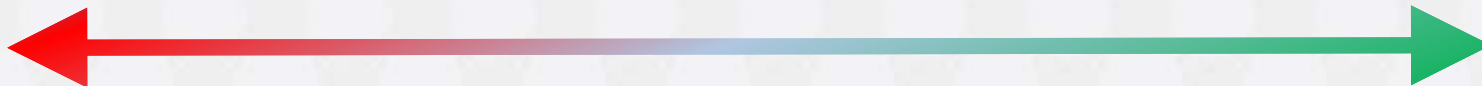

АГУУЛГА

- 1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ**
- 2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ**
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
- 3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ**
 - 3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
 - 3.2. ГАДААД ХУДАЛДААНД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
- 4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД**
 - 4.1. ТӨРИЙН БОЛОН ТББ-Н БИЗНЕС ДЭХ ОРОЛЦОО
 - 4.2. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ
 - 4.3. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ НЭГДСЭН ҮНЭЛГЭЭ**
- 5. ДҮГНЭЛТ**

БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ НЭГДСЭН ҮНЭЛГЭЭ

1
маш
муу

5
маш
сайн

УЛСЫН ХЭМЖЭЭНД

**Бизнес эрхлэх
тааламж муутай
орчин**

Улаанбаатар

2.19

Баруун бүс

2.49

Төвийн бүс

2.54

Хангайн бүс

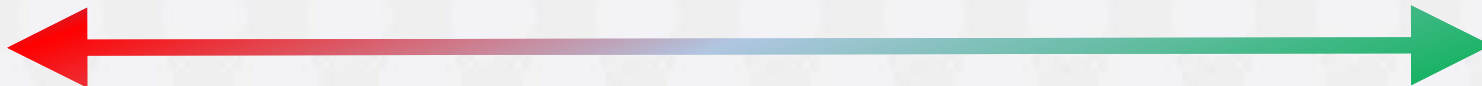
2.59

Зүүн бүс

2.7

БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ НЭГДСЭН ҮНЭЛГЭЭ- САЛБАРААР

1
маш
муу

5
маш
сайн

АГУУЛГА

- 1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ, АРГА ЗҮЙ**
- 2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ**
 - 2.1. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ
 - 2.2. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ (ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮДЭЭР)
 - 2.3. МОНГОЛЫН БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ СҮҮЛИЙН 3 ЖИЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ
- 3. ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ**
 - 3.1. БИЗНЕС ЭРХЛЭХЭД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
 - 3.2. ГАДААД ХУДАЛДААНД ТУЛГАРЧ БУЙ БЭРХШЭЭЛ
- 4. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ АСУУДАЛД**
 - 4.1. ТӨРИЙН БОЛОН ТББ-Н БИЗНЕС ДЭХ ОРОЛЦОО
 - 4.2. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ
 - 4.3. БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫ НЭГДСЭН ҮНЭЛГЭЭ
- 5. ДҮГНЭЛТ**

Дүгнэлт

I. “Бизнес эрхлэх тааламж муутай орчин”- 2.47 (дээд 5)

- Хүн амын бодит худалдан авах чадвар, түүний бууралт
- Засаглал, хууль эрх зүйн хүчин зүйлс (төрийн бодлого, санхүүгийн зах зээл, татварын орчин)

II. Бизнес эрхлэхэд тулгарч буй саад бэрхшээл

- Төрийн байгууллага: татвар, мэргэжлийн хяналт, яамд (Мэргэжилтнүүдийн харилцаа ур чадвар муу, авилга хээл хахууль , хүнд суртал, дүрэм журам ойлгомжгүй, алба нэгжийн уялдаа муу)

III. Дэмжлэг байгаа эсэх – 2.31 (дээд 4)

- Юу дэмжлэг болсон? Төрийн байгууллагын нэг цэгийн үйлчилгээ, төрийн үйлчилгээний цахимжуулалт, үзэсгэлэн худалдаа
- Дэмжлэг болоогүй? Бонд

Дүгнэлт

IY. Цаашид нэн яаралтай хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

- Засаглалын оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэх (төрийн бодлогын залгамж холбоо, төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого, төрийн байгууллагуудын ажлын уялдаа холбоо)
- Авилгалыг таслан зогсоох, шударга өрсөлдөөн
- Үндэсний үйлдвэрлэлийг дэмжих (импортын бараанаас хамгаалах, экспортыг дэмжих)
- Татварын таатай орчин бүрдүүлэх
- Хөрөнгө оруулалт санхүүгийн зохистой эх үүсвэрийг бий болгох

МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ХУДАЛДАА
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАНХИМ

БИЗНЕСИЙН
СУРГУУЛЬ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ СУРГУУЛЬ

БАЯРЛАЛАА

www.mongolchamber.mn